

VITAL JUBILAR

Uplands konstförening som donator och konststödjare
Med texter av Johanna Uddén

VITAL JUBILAR

2013 är ett jubileumsår för Uplands konstförening. Föreningen fyller 80 år och det påminner oss om hur entusiastiska personer 1933 gick samman för att dela med sig av sitt konstitress, med ambitionen att det skulle resultera i ett museum för konst, ett konstens hus i Uppsala. Att konsten behövde få visas i en centralt belägen lokal för att nå så många som möjligt slog de fast när de tackade nej till utställningsrum vid Österplan. Den hemlösa utställningstillvaron på nationer och i andra lokaler slutade först när föreningen fick en fast utställningshall i Stadsbibliotekets källare på Östra Ågatan.

1972 gick sedan flytten över ån till Gamla Gillet. Under den här tiden var föreningen en mycket aktiv anordnare av konstutställningar. Både den första intendenten och eldsjälarna Marita Lindgren Fridell och hennes efterträdare Ingrid Johansson var intresserade av att nå ut till nya grupper och arbetade därför också med vandringsutställningar och ett flertal konstpedagogiska projekt. Föreningen köpte, med stor kunnighet och omsorg, in konst och fick också ta emot flera donationer. Den största kom från bankkamrer Emil Beijhoff. Dessutom fick föreningen all konst som Folkskoleseminariets konstförening ägde när deras verksamhet lades ned. Även enskilda konstnärer som exempelvis Gusten Widerbäck och Bror Eriksson donerade egna verk till föreningen.

När sedan Stiftelsen Uplands Konstmuseum bildades 1982 donerade i sin tur Uplands konstförening alla sina drygt 6 000 verk till det nybildade museet. Föreningen har sedan dess varit en viktig stödförening för Uppsala konstmuseum. Genom att ordna debatter, föredrag, besök hos konstnärer, konstresor m.m. har föreningen fortsatt att vara en betydande aktör för konstens roll i Uppsala.

Jubileumsutställningen "Vital jubilar, Uplands konstförening som donator och konststödjare" är ett samarbete mellan Uppsala konstmuseum och Uplands konstförening och presenterar ett litet urval av den stora konst donationen från 1982. Donationen har visat sig vara en delvis dold konstskatt som vi genom utställningen nu kan dela med oss av. Valet av de tio verken till katalogen har fått vara vägledande för utställningens utformning där vi fritt har associerat till andra verk ur donationen. Konstverken får tala för sig själva men här finns inte bara konstmonologer utan, hoppas vi, möjlighet till konstdialoger, att konstverken talar med varandra och betraktarna.

Synnöve Gahrén
 Ordförande
 Uplands konstförening

Ann-Christine Fogelberg
 Intendent
 Uppsala konstmuseum

Manne Ihran (1877–1917)

Marskväll

Olja på duk, 1904

Uplands konstförenings samlingar

Vårlyuset! Den där bleka himlen, de blå skuggorna, en aning kyla i luften. Känslan är fångad så precis. En äldre och en yngre kvinna står och pratar vid gaveln på den uppländska gården. Det är ett typsikt motiv för Manne Ihran. Målningen är gjord 1904, året efter hans debut på Kalmar nation.

Manne Ihran är en sådan där klassisk Upplandsskildrare, precis som Tore Wahlström, Olof Thunman, Gusten Widerbäck, John Österlund och Mathilde Wigert-Österlund. De blev kända för sina skildringar av den mäktiga Upplands-slätten och sina finstämda bilder av olika stadsmiljöer.

Tillsammans med de yngre konstnärerna Jonas Lindqvist och Ernst Nilsson bildade Manne Ihran "Uppsalagruppen". De gjorde *Uppsalaartisternas utställning* på Hotell Hörnan och de ställde ut på Nya Konstgalleriet i Stockholm, båda utställningarna 1916.

1933 bildades Uplands konstförening. Föreningens syfte var att göra utställningar och att bygga upp en konstsamling, och därmed bana väg för ett konstmuseum. Föreningen hade ingen egen lokal utan man visade konsten på olika ställen, bland annat på studentnationer och i Liljeforsrummet på Stadsbiblioteket. Den första utställaren var Prins Eugen 1933. Trots att Prins Eugen var ett stort namn blev Uppsalaborna irriterade. De ville att föreningen skulle visa en lokal konstnär. När så Uplands konstförening sammanställde en stor utställning med uppländsk konst på Östgöta nation 1936, var Manne Ihran förstås en given representant.

Arvid Fougstedt (1888–1949)

Kaféinteriör

Akvarell, tusch, 1939

Uplands konstförenings samlingar

Man kan höra klappret av klackar och kastanjetter. Gästernas sorl och klirret av porslin. Arvid Fougstedt har målat den här livfulla interiören från ett spanskt kafé. I mitten av bilden sitter konstnärskollegan Birger Simonsson och höjer ett glas. Kvinnan dansar flamenco och de traditionellt klädda männen spelar rytmiskt på guiros. Bilden är signerad 1939, men Arvid Fougstedt var inte i Spanien då. Däremot 1916, då han hade i uppdrag att kopiera en altartavla från 1400-talet på Pradomuseet. Precis som andra spanska motiv i Arvid Fougstedts produktion, är den här bilden gjord utifrån en teckning från den perioden.

Arvid Fougstedt hade gått på Matisse-akademien 1907–10. Men han tog avstånd från modernismen, till skillnad från sina svenska kolleger. I stället lärde han sig ett mer realistiskt måleri genom att kopiera gamla renässansmålningar.

Titta på kaféinteriören. Det finns något socialrealistiskt och samtidigt lätt satiriskt över bilden. Det här är typiskt för Arvid Fougstedt som var den som introducerade en ny, tydlig och klar stil – *Den nya sakligheten*.

1938 arrangerade Uplands konstförening tillsammans med Riksförbundet för bildande konst, en utställning med modernt svenskt måleri. I utställningen på Östgöta nation visades förutom Arvid Fougstedt bland andra Albin Amelin, Sven X:et Erixon, Nils Dardel, Sigrid Hjertén och Vera Nilsson.

Einar Jolin (1890–1977)

Från mitt fönster

Olja på duk, 1919

Emil Beijnoffs konstdonation

Det är en kall dag med det speciella vårvinterljuset, fönstret är isigt, tulpanerna spretar i den smala vassen. Bilden är målad av den 29-årige Einar Jolin. Han är en riktig Stockholmare. Motiven är nästan alltid hämtade från hans älskade stad. Här ser vi en interiör från Einar Jolins hem med utsikt över Dalgatan. Han hade nyligen återvänt till Stockholm efter en tid i Köpenhamn och trots att han var så ung var han redan en erkänd konstnär. Tillsammans med Isaac Grünewald och Leander Engström hade han, bara nitton år gammal, rest till Paris för att gå på Matisse-akademien.

Titta på Einar Jolins måleri. Det är skirt målat i en blond färgskala och på något sätt naivt. Personerna som passerar på väg åt olika håll är nästan karikatyrer. Och det finns en intimitet i bilden, en ömhet i hur han arrangerat sina egna ägodelar på det lilla fönsterbordet.

Uplands konstförening arbetade hårt för att ligga i framkant. 1938 visades de främsta svenska moderna konstnärerna och uppsalaborna fick möjlighet att se bland annat Einar Jolins konst.

Einar Jolins målning *Från mitt fönster* är ett av de verk som ingick i den konstsamling som bankkamrer Emil Beijnoff donerade till Uplands konstförening 1943. I samlingen ingick till exempel verk av Isaac Grünewald, Eric Hallström och Birger Simonsson.

Isaac Grünewald (1889–1946)

Stilleben

Olja på duk, 1912

Emil Beijnoffs konstdonation

Den här målningen är ett klassiskt stilleben från Isaac Grünewalds tidiga karriär. Han var 23 år och hade nyligen kommit tillbaka från Paris och sina studier på Matisse-akademien. Och visst är Isaac Grünewald påverkad av Matisse, i färger, penselföring, ljus. Titta till exempel på de expressionistiska färgfälten till höger i bilden.

En av hans mest kända målningar *Det sjungande trädet* från 1915 bär ännu tydligare spår av expressionismen. Men det var inte alla som gillade den här sortens måleri. I Sverige fanns en bakåtsträvande nationalromantisk reaktion mot den nya och unga konsten. Man sa att den var Parisinspirerad och ”osvensk”.

Isaac Grünewald var verkligen en man med gott självförtroende. När han var 28 år hyrde han hela Liljevalchs konsthall och visade en retrospektiv utställning över sig själv! Isaac Grünewald kallade den *Expressionistutställningen* och den innehöll trehundra verk. Ett av dem var en monumentalmålning som han menade skulle ersätta Carl Larssons *Midvinterblot* i Nationalmuseums trapphall. Det får man väl säga var en tydlig protest mot de nationalromantiska reaktionärerna!

Bankkamrer Emil Beijnoff ägde Isaac Grünewalds *Stilleben* från 1912. Den ingår i den samling som Beijnoff donerade till Uplands konstförening. 1943 tog föreningen emot donationen som innehöll över tvåusen verk!

Samma år, 1943, firade Uplands konstförening tioårsjubileum med en stor utställning på temat ”Uppland i konsten”, och dessutom visade man en Grünewaldutställning. Det här året blev också föreningen först i Sverige med att producera vandringsutställningar. Konsten turnerade nu i hela Uppland och kunde visas i skolor, kommunhus och Folkets Hus.

Harald Markson (1909–1985)

Gatubild (Kungsgatan)

Olja på pannå, 1948

Uplands konstförenings samlingar

Idag är det dubbförbud på grund av all genomfartstrafik. Men då var Kungsgatan kanske lite mer idyllisk. Uppsalakonstnären Harald Markson målade den här bilden 1948. Han bodde på Kungsgatan mitt emot stationen och kanske är det här motivet inspirerat av utsikten från ateljéfönstret. Det finns en stilla melankoli i bilden. Det är kväll. Huset är tyst, bara några fönster är upplysta. Ytorna framför huset bildar ett abstrakt mönster. Och bakom huset står ett stort svart avlövat träd och vakar.

Det var egentligen arkitekt Harald Markson hade tänkt bli, men han hoppade av studierna och började måla i stället. Han gick under en period på Otte Skölds målarskola, men han är i princip självlärd. Harald Markson är känd för sitt lågmälda, nästan meditativa uttryck. Han målade enkla, naivistiska bilder, ofta stilleben där blommor ingår.

Harald Markson var mycket aktiv i Uplands konstförening. Samma år som han målade gatubilden, 1948, fick föreningen äntligen en fast lokal för sin verksamhet. Hädanefter skulle utställningarna visas i källarvåningen i Stadsbiblioteket på Östra Ågatan.

Fram till 1963 var Harald Markson föreningens utställningskommissarie och han spelade stor roll i stadens konstdebatt. Han arbetade hårt för att Uppsala skulle få ett konstmuseum och en ny permanent konsthall i centrum.

Olle Bærtling (1911–1981)

Forme blanche dans le rouge

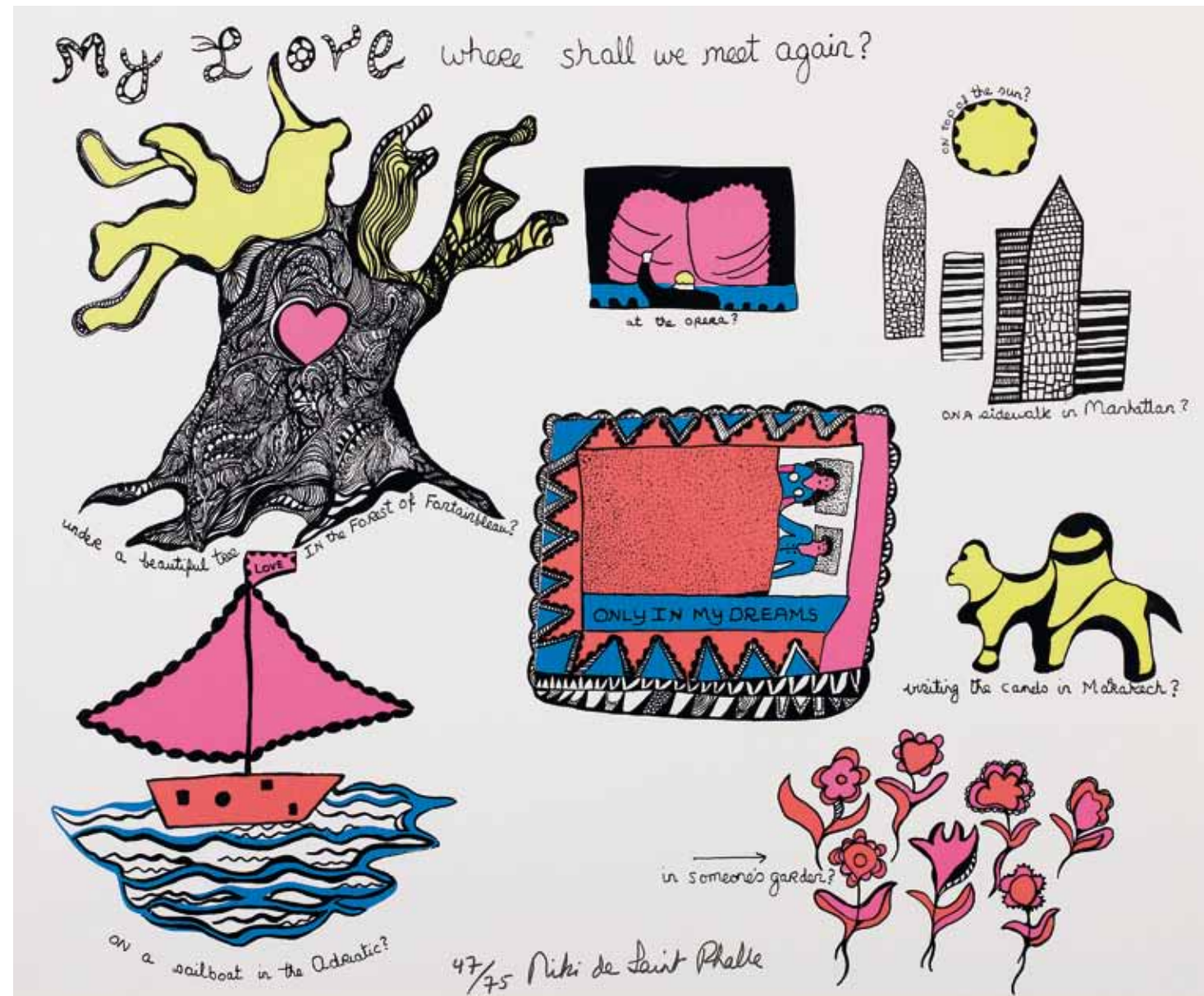
Olja på duk, 1950

Uplands konstförenings samlingar

I Paris målade Olle Bærtling den här bilden. Det var 1950 och han hade varit i Paris något år för att gå i lära hos Fernand Léger. Olle Bærtling hade nyligen börjat intressera sig för abstrakta former, vilket den här målningen visar. Och kanske var han lite osäker till en början, banktjänstemannen som inte hade någon tidigare konstnärlig utbildning och som närmade sig 40 år. Målningen är experimentell och lekfull! De ”vikta” geometriska figurerna med Léger-svarta konturer dansar över den knallröda bakgrunden.

Olle Bærtlings experimenterande med abstrakta former ledde fram till det måleri som säkert etsat sig fast hos många och som han blev känd för. Han använde spetsiga triangelformer som var öppna mot målningarnas kanter och hade svarta svagt, svagt böjda konturer. Och färgerna var medvetet valda – de skulle inte gå att hitta i naturen. Olle Bærtling utvecklade senare sitt formspråk i skulpturer. I Uppsala finns skulpturen *Uppåtsvävande rymd* från 1967 på Celsiusskolans gård.

Uplands konstförening bjöd in Olle Bærtling för att ställa ut 1953. Han hade ännu inte slagit igenom och hans konst ansågs mycket kontroversiell. Inte en enda målning såldes! Däremot skänkte konstnären den här målningen till föreningen. Under 50-talet ställde Uplands konstförening även ut andra konstnärer som hade stor betydelse i svensk konst, bland annat Lennart Rodhe, Olle Nyman och Ragnar Sandberg.

Niki de Saint Phalle (1930–2002) Frankrike

My love where shall we meet again?

Serigrafi 1968

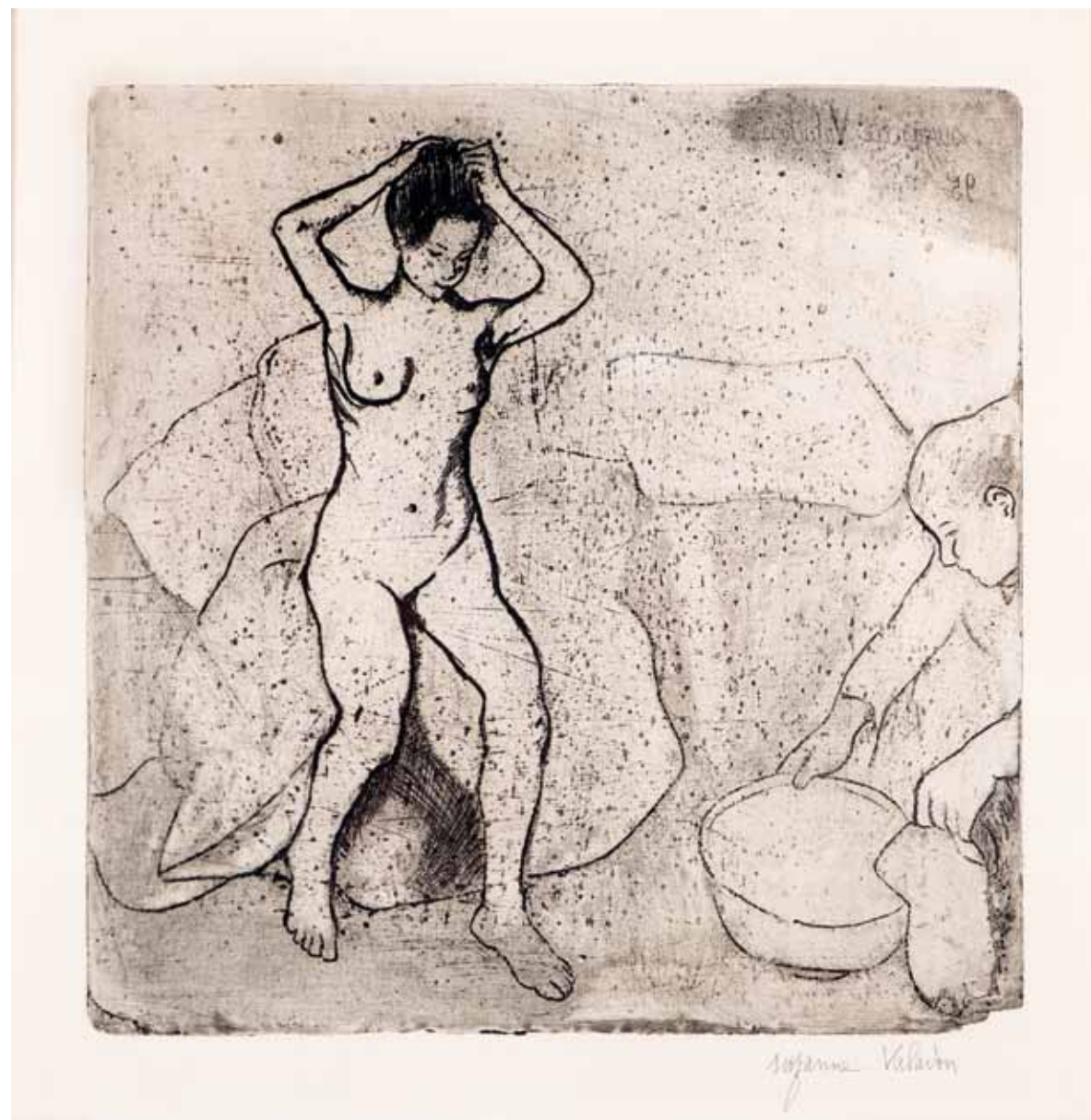
Uplands konstförenings samlingar

Niki de Saint Phalle! Alla som varit på Moderna museet har sett hennes och Jean Tinguelys skulpturgrupp *Paradiset* utanför själva museet. Och kanske är Niki de Saint Phalle den konstnär som gav många av oss den första stora konstupplevelsen.

Med skulpturen *Hon – en katedral* på Moderna museet 1966 visade Niki de Saint Phalle och Jean Tinguely att konst kan vara en totalupplevelse. Att gå rakt in i skötet på en jättelik gravid kvinna i sköna färger, åka rutschkana, se film, kolla på guldfiskar och välja läsk i läskautomat, allt ackompanjerat av orgelmusik av Bach, kan frälsa vilken unge som helst. Och vuxen med för den delen.

För det är vad Niki de Saint Phalle gör. Hon leker med oss. I bladet *My love where shall we meet again?* ger hon olika exempel på mötesplatser. Det blir något av en kurragömmlek. En lek där vi kanske aldrig hittar varandra; på en trottoar i Manhattan, under ett vackert träd i Fontainebleau-skogen, eller kanske bara i våra drömmar? Serigrafen som ingår i en serie på samma tema, gjorde Niki de Saint Phalle 1968.

1964 anställdes Ingrid Johansson som intendent vid Uplands konstförening. Hennes uppdrag var att göra utställningar i konstföreningens egna lokaler i dåvarande Stadsbibliotekets källare. Ingrid Johansson skulle också köpa in konst till konstföreningens samlingar. Bladet av Niki de Saint Phalle är köpt under en av de två inköpsresor som hon och biträdande intendenten Lars Kemner gjorde till storstäder på kontinenten.

Suzanne Valadon (1865–1938) Frankrike

Catherine gör i ordning badkaret, Louise kammar sig.

Etsning 1895

Uplands konstförenings samlingar

Suzanne Valadons liv är som en roman. Här finns allt – Paris, Montmartre, Toulouse-Lautrec, Renoir, Degas, Satie, kärlek, svek, otrohet och konst. Suzanne Valadon stod modell för flera av de stora konstnärerna och passade samtidigt på att studera deras tekniker. Henri de Toulouse-Lautrec gav henne målerilektioner. Edgar Degas köpte hennes bilder och uppmuntrade hennes arbete. Suzanne Valadon blev så småningom en välkänd och etablerad konstnär och hon ställde ut i början av 1890-talet.

Det är lätt att känna för Suzanne Valadon. Hon hade det säkert kämpigt som kvinna och konstnär, och dessutom var hon ensamstående mor. Hon blev mest känd för sina oljemålningar med nakenstudier. Här ser vi en etsning med ett liknande motiv. Catherine gör i ordning det lilla badkaret, hon håller upp vatten med emaljkanan. Modellen Louise kammar sig. Sätter hon kanske upp håret innan hon ska bada? På sängen bakom henne ligger högar av stora kjolar och kanske ett badlakan. Suzanne Valadon är en mästare på att skapa små intima scener.

Under sina resor till Paris, London, Amsterdam, Basel och München på 60-talet utökade intendenten Ingrid Johansson tillsammans med Lars Kemner Uplands konstförenings samlingar med internationell grafik. På fickan hade de ett extra anslag på 25 000 kronor, vilket motsvarar över 200 000 kronor i dagens värde. Förutom etsningen av Valadon köpte de grafik av bland andra Picasso, Matisse, Corneille, Appel och Vasarely. En större utställning med just Suzanne Valadons konst arrangerades 1978 av konstföreningen i samarbete med Franska Institutet.

Le Corbusier (1887–1965) (Charles-Édouard Jeanneret) Schweiz

Taureau 17/2/63

Serigrafi

Uplands konstförenings samlingar

Riv Gamla Stan! Så drastisk var Le Corbusier i stadsplanetävlingen om Nedre Norrmalm 1933. Han tyckte att marken i Stockholm var outnyttjad. I sitt förslag *Hus i park* ersatte Le Corbusier både Norrmalm och Södermalm med enorma lamellhus. Och däremellan skulle Gamla Stan rivas för att få in luft, ljus och grönska. Vilken hisnande tanke!

Le Corbusier var schweizare bosatt i Frankrike och han är en av modernismens främsta stilbildare. Han var en helt självlärd allkonstnär. Le Corbusier kallade sitt konstskapande för ett hemligt laboratorium. Här kunde han måla och skulptera de former och strukturer som han senare skulle använda sig av i sin arkitektur. Snäckan och tjuren är sådana former. Ett exempel där han använt snäckan som inspiration till en takform är kapellet *Notre Dame du Haut* i Ronchamp. Det är Le Corbusiers mästerverk!

Tjuren i den här bilden har lånat tydliga drag från Picasso, men han var också inspirerad av Léger. Le Corbusier var inte tillräckligt nyskapande i sin egen konst, men hans bilder berättar historien om hur han arbetade med sin arkitektur. Det är intressant i sig.

1964 hade Uplands konstförening fått en intendent. Tidigare utställningskommisssarier hade jobbat helt ideellt. Ingrid Johansson utvecklade föreningens verksamhet genom att införa visningar för skolor och förskolor. Och utställningarna fick en mer internationell prägel, bland annat visades konst från DDR, Tjeckoslovakien, Polen, Kina och Japan. Bladet av Le Corbusier är inköpt under en av de resor som Ingrid Johansson gjorde i Europa, tillsammans med biträdande intendenten Lars Kemner.

Jonas Englund (1943–2009)

Porträtt av C Göran Karlsson

Olja på duk, 17.9–29.9 1970

Uplands konstförenings samlingar

Här har Jonas Englund porträtterat sin konstnärskompis C Göran Karlsson stående i ett typiskt svenskt odlingslandskap. Kavajen är lagom sjavig, håret lite långt, i handen har han en pipa. Året var 1970 och C Göran Karlsson gick på Konstakademien. Himlen är stor över hans gestalt och det blonda håret står som en gloria runt huvudet. Det var 70-tal och allt var möjligt. Till höger i bilden står en slaghack, en maskin som C Göran Karlsson själv målat av.

Jonas Englund utbildade sig på Konstakademien på 60-talet och han var bosatt och verksam i Uppsala. Han samarbetade mycket med vännerna C Göran Karlsson och Sten Eklund. De reste och de arbetade ihop. Tillsammans med Jan Ewemo och Lars Hellström bildade de en arbetsgrupp som verkade trivas ihop. Ett gäng unga män med samma yrke och ideal. Men helt olika individer. De ställde ut tillsammans 1966 i Uplands konstförenings lokal i Stadsbibliotekets källare.

1972 flyttade konstföreningen från Stadsbiblioteket till sina nya lokaler i Gamla Gillet. I anslutning till invigningen anordnades en debatt om Konstens Hus. Inom konstföreningen var man nöjd med lösningen i Gamla Gillet, medan andra ville ha ett nybyggt hus. Och samma diskussion är ju aktuell idag.

Kommunen, landstinget och konstföreningen bildade Stiftelsen Uplands Konstmuseum 1982. Så fick vi ett konstmuseum! Uplands konstförening hade nått sitt mål. Det nya konstmuseet tog över verksamheten efter föreningen. Och de sextusen verk som föreningen ägde, blev nu grunden i konstmuseets samlingar.

VITAL JUBILAR - Uplands konstförening som donator och konststödjare
14 december 2013 – 9 februari 2014
Uppsala konstmuseum

UTSTÄLLNING

Intendent: Ann-Christine Fogelberg, Uppsala konstmuseum i samarbete med
Synnöve Gahrén, Uplands konstförening.

Tekniker: Martin Wallin, Uppsala konstmuseum, Nacho Tatjer

Marknadsföring/Grafisk formgivning: Eva Björkman, Uppsala konstmuseum

Program och pedagogik: Rebecka Wigh Abrahamsson, Uppsala konstmuseum

KATALOG

Förord: Synnöve Gahrén, Uplands konstförening och Ann-Christine Fogelberg,
Uppsala konstmuseum

Texter: Johanna Uddén, konstskribent

Grafisk formgivning: Eva Björkman, Uppsala konstmuseum

Fotografier: Bo Gyllander, sid nr 14, 16, 22. Stewen Quigley sid nr 4, 6, 8, 10, 12,
14, 18, 20. Uppsala-Bild och Uplandsmuseets fotoavdelning omslag och sid 2.

ISBN 978-91-87735-00-4

Uplands konstförening vill tacka
Kulturnämnden, Uppsala kommun, för bidrag till katalogen.

UPPSALA KONSTMUSEUM

Uppsala slott, ingång E/Uppsala Castle, entrance E

konstmuseum@ uppsala.se

www. uppsala.se/ konstmuseum

www.facebook.com/ uppsalakonstmuseum

Instagram: uppsalakonstmuseum

